

ZNAČENJE HIDROGEOLOŠKIH RESURSA U TURISTIČKOJ VALORIZACIJI PROSTORA BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE

Matejak, Tihana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:825913>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UGOSTITELJSTVA

Tihana Matejak

ZNAČENJE HIDROLOŠKIH RESURSA U TURISTIČKOJ
VALORIZACIJI PROSTORA BJELOVARSKO – BILOGORSKE
ŽUPANIJE

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, studeni, 2020.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
UGOSTITELJSTVA

Tihana Matejak

ZNAČENJE HIDROLOŠKIH RESURSA U TURISTIČKOJ
VALORIZACIJI PROSTORA BJELOVARSKO – BILOGORSKE
ŽUPANIJE

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Turistička geografija

Mentor: Božena Marković, mag.educ.geogr.

Komentor: dr.sc. Silvija Vitner Marković

Matični broj indeksa: 0618613049

Karlovac, studeni, 2020.

PREDGOVOR

Ovim putem želim se zahvaliti svima koji su mi tijekom studiranja prediplomskog stručnog studija pomagali i bili podrška. Posebno se želim zahvaliti obitelji i prijateljima na neizmjerne podršci i razumijevanju koje su mi pružali tijekom cijelog studiranja. Također, zahvaljujem se svome mentoru Boženi Marković, mag.educ.geogr. na susretljivosti, velikoj pomoći i vodstvu u pisanju ovog završnog rada.

SAŽETAK

Rad se bavi analizom hidroloških resursa na području Bjelovarsko – bilogorske županije i njihovim utjecajem na razvoj turizma na tom području. Bjelovarsko - bilogorska županija je županija sa najvećim brojem ribnjaka u Hrvatskoj, gdje se nalazi i jedan od prvih poznatih ribnjaka, ribnjak Končanica. Županija je najpoznatija po Daruvarskim toplicama, koje joj pružaju najveću mogućnost turističke valorizacije u smjeru zdravstvenog turizma, vrste turizma koji postaje sve zastupljenija.

Bjelovarsko - bilogorska županija prvotno si mora postaviti cilj i prikupiti sve potrebne resurse kako bi započeli županiju činiti prepoznatljivom turističkom destinacijom. Treba sagledati malo širu sliku, što sve nudi kontinentalni turizam, koji sve specifični oblici turizma se mogu razviti, te kako postati jedna od poznatijih destinacija za sportski ribolov.

Ključne riječi: Hidrološki resursi, turizam, kontinentalni turizam, ribolov

ABSTRACT

The focus of the assignment is the analysis of the hydrological resources of the territory of Bjelovarsko - bilogora county and their effects on the tourism development on that area. Bjelovarsko – bilogora county is a county with the largest amount of fishing ponds in Croatia, it is also the location of the one of the first fishing ponds named Končanica. The county is famous for its Daruvar spa, which provide it with the greatest possibility of touristic valorisation in the means of health tourism, the type of tourism that is becoming more prevalent every day.

Bjelovarko - bilogora county has to originally set a goal and assemble all the necessary resources so they could make the county a recognisable tourist destination. They have to start to see the larger picture, see all benefits that continental tourism offers, all the specific tourism forms that can be developed, and how to become one of the best sport fishing locations.

Keywords: Hydrological resources, tourism, continental tourism, fishing

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	1
2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PROSTORNE ZNAČAJKE BJELOVARSKO – BILOGORSKE ŽUPANIJE U ISTOČNOM PERIPANONSKOM PROSTORU HRVATSKE.....	2
2.1. Prirodno – geografske značajke prostora	4
2.1.1. Reljefno – klimatske i pedološko – vegetacijske značajke.....	6
2.1.2. Društveno-povijesne karakteristike prostora	8
2.1.2.1. Demografske značajke prostora	8
2.1.2.2. Teritorijalni ustroj Bjelovarsko – bilogorske županije	11
2.1.2.2. Prometno-geografske značajke Bjelovarsko-bilogorske županije.....	13
3. ULOGA VODE U TURIZMU NA PODRUČJU BJELOVARSKO – BILOGORSKE ŽUPANIJE	15
3.1. Tekućice i stajaćice Bjelovarsko – bilogorskog prostora	15
3.2. Hidrološki resursi daruvarskog područja.....	19
3.2.1. Prostorne značajke grada Daruvara	19
3.2.2. Povijest grada Dauvara.....	20
3.2.3. Zdravstveni turizam u Daruvarskim toplicama	20
3.2.4. Ribolov na području grada Daruvara	26
3.3. Sportski ribolov i ribolovni turizam	26
3.4. Analiza prostornih sadržaja i aktivnosti u turističkom razvoju	27
4. ZAKLJUČAK	32
POPIS LITERATURE	33
POPIS TABLICA.....	36
POPIS GRAFIKONA.....	37
POPIS GEOGRAFSKIH KARATA I SLIKA	38

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Bjelovarsko – bilogorska županija je područje bogato hidrološkim resursima, tj. Županija sa najvećim brojem ribnjaka u Hrvatskoj. Hidrološki resursi, s izuzetkom Daruvarskih toplica, nisu iskorišteni na način koji bi ovoj županiji mogao puno više toga pridonijeti (razvoj turizma, otvaranja novih radnih mjesta, mogućnost većih ulaganja u obnovu ribnjaka i drugih vodnih površina). Predmet završnog rada su hidrološki resursi Bjelovarsko - bilogorske županije, a cilj rada je objasniti kako bi se ovo područje moglo valorizirati u turističkom smislu, kako je unaprijediti marketinški, kako ju učini prepoznatljivom po svojim hidrološkim resursima, kao što su Daruvarske toplice i mnoštvo ribnjaka na ovom području.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Izvori koji su se najviše koristili u pisanju završnog rada su „Prostorni plan Bjelovarsko – bilogorske županije“ i „Razvojna strategija Bjelovarsko – bilogorske županije“. Podaci o dolascima turista dolaze od internih podataka turističke zajednice grada Bjelovara i internih podataka Daruvarskih toplica. Ostatak podataka prikupljen je sa internetskih stranica i iz stručne literature. U radu su bile korištene internetske stranice povezane sa državnim tijelima i službene stranice organizacija i klubova koji se bave ribolovom. Metoda prikupljanja podataka koja je korištena u ovom radu je metoda istraživanja za stolom.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od 4 poglavlja. Nakon uvoda analiziraju se značajke Bjelovarsko – bilogorske županije, prirodno – geografske, reljefno – klimatske, pedološko – vegetacijske i društveno - povijesne značajke, društveno – povijesne se dijele na demografske i prometno- geografske značajke prostora Bjelovarsko – bilogorske županije. U trećem poglavlju se istražuje što Bjelovarsko – bilogorska županija može ponuditi ljubiteljima prirode, vode i ribolova, govori se o vodama stajaćicama i tekućicama, o Daruvaru i Daruvarskim toplicama kao jednim od najznačajnijih turističkih odredišta Bjelovarsko – bilogorske županije, te kako unaprijediti turizam ovog prostora. Na kraju se nalazi četvrto poglavlje koje je i sami zaključak, u kojem se daje osvrt na spoznaje do kojih se u radu došlo.

2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PROSTORNE ZNAČAJKE BJELOVARSKO – BILOGORSKE ŽUPANIJE U ISTOČNOM PERIPANONSKOM PROSTORU HRVATSKE

Bjelovarsko – bilogorska županija smještena je na sjeverozapadu Republike Hrvatske i prostire se na 2.652 km², što iznosi 4.65 % ukupne površine Hrvatske. Na sjeveru graniči s Koprivničko-križevačkom, na sjeveroistoku s Virovitičko-podravskom, na jugoistoku s Požeško-slavonskom, na jugozapadu sa Sisačko-moslavačkom i na zapadu sa Zagrebačkom županijom. Jedna je od dvije županije koje nemaju kopnenu granicu s nekom drugom državom, pa tako ni područja uz državnu granicu (Geografska karta 1.). U nodalno-funkcionalnom smislu Županija se većinom sagledava kao Bjelovarska regija koja zauzima istočni dio Zagrebačke makroregije. Sastoji se od dvije veće prirodne cjeline: Lonjsko-ilovske zavale i srednje ili bilogorske Podravine.

Geografska karta 1. Geografski položaj Bjelovarsko - bilogorska županije

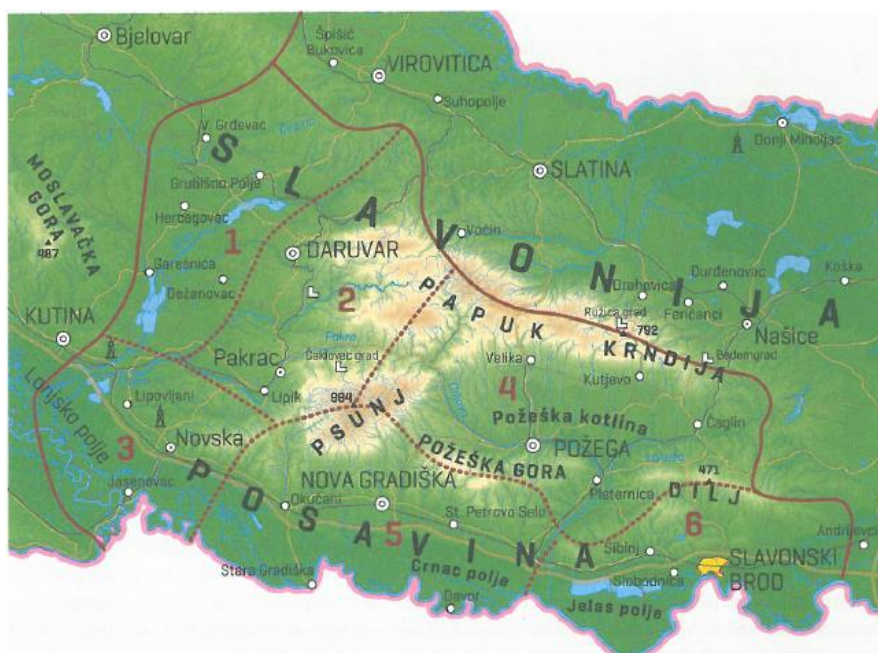

Izvor: *Suvremene demografske promjene Bjelovarsko-bilogorske županije*, <https://repozitorij.pmf.unizg.hr/islandora/object/pmf%3A4895/datastream/PDF/view> (1.10.2020.)

Bjelovarsko-bilogorska županija ostala je prometno izolirana iako se nalazi na povoljnom prometno – geografskom položaju. Prometne mogućnosti nisu dovoljno valorizirane, točnije još uvijek su u nezadovoljavajućoj razini. Svi najvažniji prometni pravci, posebno željeznički, prolaze rubnim dijelom regije, tj. zaobilaze Bjelovar, koji se nalazi u njezinu geografskom središtu. U usporedbi s ostalim regijama Središnje Hrvatske, u Bjelovarskoj ne postoji izrazita koncentracija stanovništva u jednom (dvojnem) naselju, već je izražena raspršenost u četiri veća (Bjelovar, Koprivnica, Virovitica, Križevci) i nekoliko manjih središta (Daruvar, Pakrac itd.). Kroz prostor Bjelovarsko – bilogorske županije ne prolazi niti jedan od četiri paneuropska koridora (X, Vb, Vc, VII), kao ni važni podravski i posavski pravac.¹ Isto tako Županija nije povezana sa autocestom, što bitno utječe na njezin gospodarski razvoj, te tu ne pomaže niti jak gravitacijski utjecaj Zagreba u razvitku Bjelovara kao županijskog središta i jednog od regionalnih centara Središnje Hrvatske.

Prirodno-geografski gledano ovo područje pripada prostoru panonske (i peripanonske) regije, najvećim dijelom sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a rubnim dijelovima području Slavenskog gorja. Obuhvaća prostor četiriju karakterističnih geografskih cjelina Bilogore (sjeverno i sjeveroistočno), rubnih masiva Papuka i Ravne gore (istočno), Moslavačke gore (jugozapadno), te ravnjacima Česme i Ilove (zapadno, centralno i južno).²

Geografska karta 2. Istočni peripanonski prostor Hrvatske

Izvor: Geografija Hrvatske, Magaš D., Sveučilište u Zadru, Zadar, 2013. god., str. 127

¹ Dadić I., Prometno značenje Bjelovarsko – bilogorske županije za panonsku Hrvatsku, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, file:///C:/Users/Tihana/AppData/Local/Temp/099DadicRadoviBj1.pdf No.1, 2007., 29.2.2019.

²Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-bjelovar/gospodarstvo-bjelovarsko-bilogorske-zupanije>, 1.2.2019.

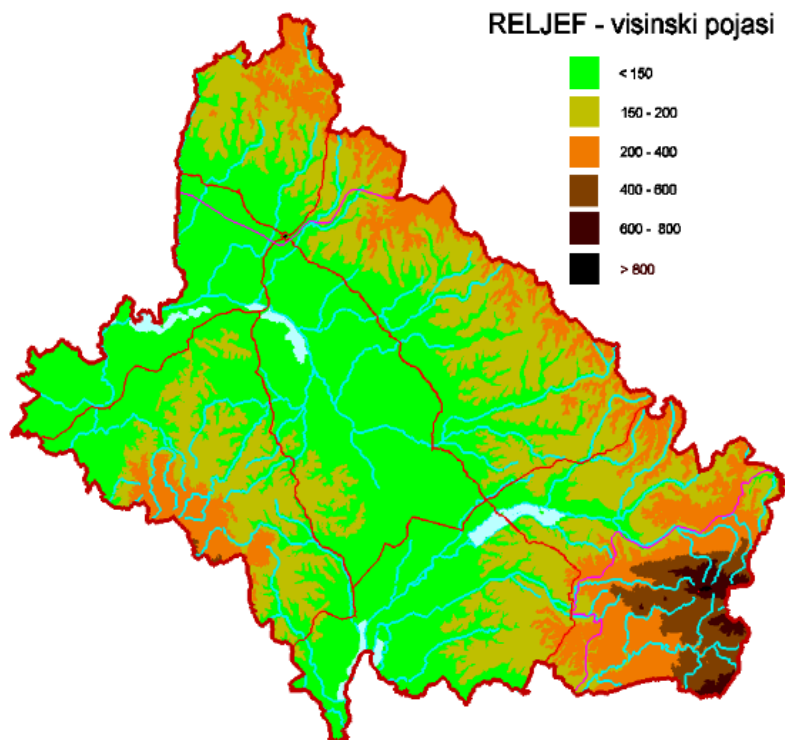
2.1. Prirodno – geografske značajke prostora

Bjelovarsko - bilogorska županija dio je istočnog peripanonskog prostora (središnjeg hrvatskog međurječja) i druga je prirodna regija peripanonskog prostora Hrvatske, obilježena prijelazom prema panonskom prostoru (Geografska karta 2.). Položena je između zapadnog hrvatskog međurječja i istočne Hrvatske. Kako se veći dio županije nalazi na nadmorskoj visini od 120 do 150 metara, zadržava peripanonske značajke, ali se ipak razlikuje od zapadnog peripanonskog prostora (Geografska karta 3.). Prostor se, također ističe pod nazivom srednja Slavonija ili slavonski brdsko-dolinski prostor. Oba nazivlja pokazuju prijelaznost ovog dijela u odnosu na zapadno međurječje i istočno nizinsko područje.

Lonjsko-ilovska zavala obuhvaća veći dio porječja Lonje, Česme, Ilove i Pakre. Smještena je između Medvednice, Kalničkog gorja, Bilogore, Papuka i Psunja, dok se u njezinom južnom dijelu nalazi osamljena Moslovačka gora (487 m). Gorski masivi su zapravo blokovi starog panonskog kopna koje je razlomljeno i njegovi dijelovi se vide u izoliranim gorjima ili su nazočni u velikim dubinama. Čazmanska i Ilovska nizina su otvorene prema Posavini kuda otječu glavni riječni tokovi Česme i Ilove (Posavski sliv sa vododijelnicom – Bilogorom). To je blago valovit prostor u kojem su rijeke usjekle svoje doline u viši ravnjak (Geografska karta 3.), većinom prekriven pleistocenskim šljunkom i ilovinama, a mjestimično i praporom. Doline su široke 2 do 4 km, pokrivene su aluvijalnim naplavinama, uglavnom glinastog sastava i djelomično podvrgnute poplavama. U ravnjak prelaze strmim pregibima visokim desetak metara. Zavala se izdiže prema prigorjima rubnih gora. Zbog tektonskih pokreta najviši je jugoistočni rub zavale, uz Papuk i Psunj, tuda prolazi i rasjedna linija uz koju su vezana topla vrela u Daruvaru i Lipiku.³ U prostoru se jasno uviđa izrazita zonalnost brdskog slavonskog prostora koji ispunjava područje između posavskog i sjevernog podravskog nizinskog dijela. Jedan od najvažnijih klimatskih čimbenika izdvojenosti ovog prostora u odnosu na istočnohrvatsku ravnicu jest povećana vlažnost.

³ Veliki atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, 2012., str.317.

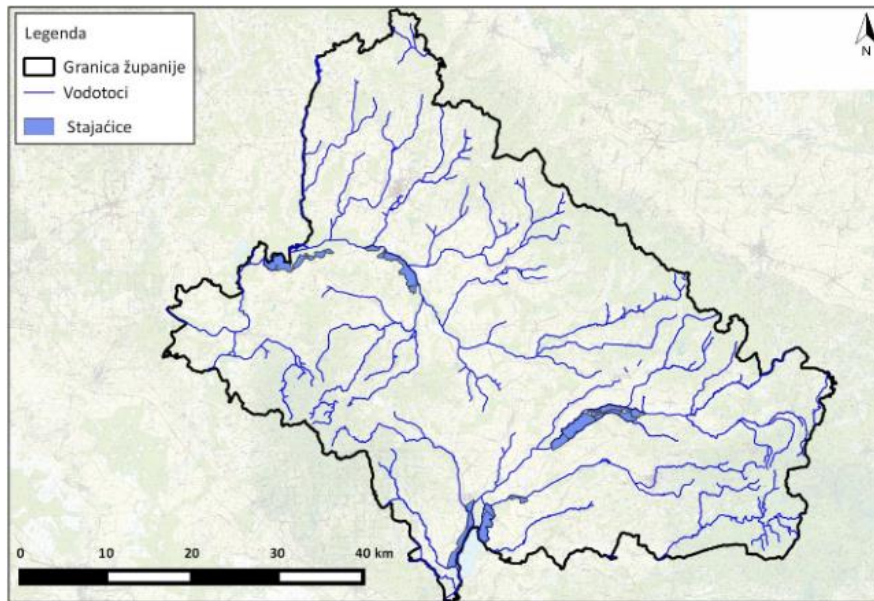
Geografska karta 3. Visinski pojasi Bjelovarsko - bilogorske županije

Izvor: Prostorni plan Bjelovarsko - bilogorske županije, <http://bbz.hr/prostorni-plan/detaljnije/kategorija/prostorni-plan-bbz-izmjene-i-dopune-5>, (1.2.2019.)

U Bjelovarsko – bilogorskoj županiji rasprostiru se djelomično dva sliva koji su prirodno vezani i sa područjima susjednih županija. Sliv rijeka Česme i Glogovice nalazi se između planinskih vijenaca Moslavačke gore, Bilogore i Kalnika unutar kojih dominira prostrana bjelovarska depresija. U morfološkom pogledu teren ove depresije ispresijecan je brojnim površinskim tokovima. Rijeke Česma i Glogovica kao glavni tokovi su lijeve pritoke Save, koje su regulacijskim radovima spojene u jedinstven sliv, a on obuhvaća slijedeća područja: Bjelovar i Čazmu, te dio Grubišnog Polja. Sliv rijeka Ilove i Pakre nalazi se u takozvanom savsko – dravskom međuriječju, zahvaćajući teritorij Bjelovarsko – bilogorske, Požeško – slavonske i Sisačko – moslavačke županije. U Bjelovarsko – bilogorskoj županije obuhvaća Daruvar, Garešnicu i dio Grubišnog Polja. Osnovni elementi morfologije sliva su brdsko – planinski tereni Papuka, Bilogore i Moslavačke gore, te ravničarski tereni u dolinama rijeke Ilove i njenih pritoka (Geografska karta 4.).

Geografska karta 4. Vode na prostoru Bjelovarsko - bilogorske županije

Izvor: Prostorni plan Bjelovarsko - bilogorske županije, <http://bbz.hr/prostorni-plan/detaljnije/kategorija/prostorni-plan-bbz-izmjene-i-dopune-5> (1.2.2019.)

2.1.1. Reljefno – klimatske i pedološko – vegetacijske značajke

Bjelovarsko – bilogorska županija sastoji se od nekoliko odvojenih reljefnih cjelina, a njih čine Gorsko područje (dijelovi Papuka i Moslavačke gore), Bilogora (podnožje i obronci Papuka i Moslavačke gore), Ravnjaci (područje između Bilogore, Moslavačke gore i Papuka) i Riječne i potokne doline i porječja (doline Česme, Ilove i ostalih vodotoka).⁴

Kako Bjelovarsko-bilogorska županija posjeduje raznovrsna prirodna obilježja, upravo joj takve značajke pridaju veliku mogućnost za jači i raznovrsniji gospodarski razvitak. To omogućuju nizine uz rijeku Česmu i Ilovu te njihove pritoke (Geografska karta 4.). Zbog malenog pada rijeka okolna područja su često poplavljena što tlu daje plodnost, te se iz tog razloga na tim područjima mogu pronaći mjesta sa bujnim livadama što pogoduje uzgoju mliječnog govedarstva, te na ponekim močvarnim dijelovima su izgrađeni ribnjaci za razvoj sportskog ribolovstva. Od ostalih prirodnih

⁴ Prostorni plan Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/534/zemljopisna-obiljezja>, 1.2.2019.

značajki tu su i masivi Papuka i Moslavačke gore te brežuljkasti krajevi Bilogore koji su pokriveni kvalitetnim šumama, koje čine čak 4,5 % šumske površine u Republici Hrvatskoj.⁵

Klimatski je to prijelazni prostor umjereno kontinentalnih obilježja sa umjereno hladnim zimama, toplim ljetima i povoljnim rasporedom padalina. Povećana vlažnost u prostoru dolazi do izražaja u porastu apsolutnih količina padalina koje prelaze u prosjeku 800mm/god., ali i u njihovu godišnjem rasporedu, tj. režimu koji ima prijelazna odličja. Neposredni odraz povećane vlažnosti je nestajanje pravih i degradiranih crnica, povećano prevagom ispranih podzolastih tipova zemljišta. Područje županije pripada, prema Köppenovoj klasifikaciji, klimi toplo umjerenog kišnog tipa u kojem je srednja temperatura najhladnijeg mjeseca između -3°C i 18°C. Srednja temperatura najtoplijeg mjeseca nije veća od 22°C. Padaline su podjednako raspoređene tijekom cijele godine, s time da manje količine padnu u hladnom dijelu godine.⁶

U Županiji prevladavaju tereni relativno malih visina, umjerenih nagiba (Geografska karta 3., str.4.), povoljnog sastava i stabilnosti, što dozvoljava neometano gospodarsko iskorištavanje, uređenje infrastrukture i urbanizaciju. Poljoprivredne obradive površine, različitih karakteristika, zauzimaju ukupno 135.002,0 ha ili 51,2% površine Županije. Podneblje je dosta vlažno pa je tlo podvrgnuto procesima podzolacije, pri čemu zajedno s vodom odlaze i hranjivi sastojci i time se dobiva podzolasto tlo koje još zovu pepeljuša ili bjelica. U zaravnjenim prostorima uz podzolaciju nastaje i slabo močvarno tlo (zbog slabe propusnosti, visoke razine podzemnih voda i poplave potoka). Tlo je ilovasto-glinasto i bogato humusom, a na ponekim mjestima nalazi se i crnica. Na mjestima sa blagim padinama nalaze se ilovasta ili glinasto – ilovasta tla, siromašna humusom, koja se u narodu nazivaju „lakša zemlja“. Osobito je pogodna za oranice, ali da bi se takvom tlu sačuvala plodnost potrebno ga je stalno obogaćivati. Takva vrsta tla pogodna je za držanje stoke i uzgoj mahunarki. Na višim terenima prigorja Papuka nalaze se kisela smeđa tla slabe plodnosti.⁷

Šumske površine različitih karakteristika zauzimaju ukupno 95.455,0 ha ili 36,2% površine Županije, što je kvalificira kao srednje šumovitu. Najšumovitiji dijelovi su na okolnim gorjima i pobrdima Papuka, Bilogore i Moslavačke gore, gdje je najzastupljenija vrsta hrast kitnjak, obična bukva i grab. Poriječje i tokovi Česme i Ilove staništa su nizinskih šuma hrasta lužnjaka, običnog graba, poljskog jasena i crne johe. Šume na području Bjelovarsko – bilogorske županije nemaju samo privredni, već i općekorisni značaj koji se očituje u zaštiti vlastitog tla, ublažavanju klime područja odnosno nepoželjnih posljedica poplava i jakih vjetrova, reguliranju ukupnog vodnog režima područja,

⁵Razvojna strategija Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://rerabbz.hr/images/dokumenti/927/strategija-bbz-2011-2013-02.pdf>, 1.2.2019

⁶Razvojna strategija Bjelovarsko – bilogorske županije, www.rerabbz.hr, 1.2.2019.

⁷Prostorni plan Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/534/zemljopisna-obiljezja>, 4.2.2019.

osiguravanju pitkosti podzemnih voda, stvaranju kisika i pročišćavanju zraka, te pružanju prostora za rekreaciju, sportske aktivnosti i turizam.⁸

2.1.2. Društveno-povijesne karakteristike prostora

Područje Bjelovarsko – bilogorske županije ima stalan kontinuitet naseljavanja od prapovijesti pa sve do danas, unatoč tome što se dosta stanovnika odselilo iz Republike Hrvatske zbog potrage za boljim životnim uvjetima.

Razvoj naseljenosti Bjelovarsko-bilogorske županije odražava vrlo turbulentna povijesna zbivanja u ovom kraju. U vrijeme hrvatskih narodnih vladara ovo je područje pripadalo Panonskoj Hrvatskoj. Reljefno viši predjeli kao što su Kalničko gorje na sjeverozapadnom području regije, Moslavačko gorje na jugu te Bilogora na sjevernom području kao i daruvarsko-pakrački kraj bili su dobro naseljeni već u ranijem srednjem vijeku. No, u doba osmanskih osvajanja starosjedilačko se stanovništvo, nadopunjeno novodoseljenim uskočkim stanovništvom, zadržalo samo u zapadnim područjima, krajiškim dijelovima kao što su kalničko prigorje te koprivnička Podravina. Istodobno je iz središnjeg i istočnog dijela većina stanovnika iselila u sigurnije krajeve (Štajersku, Kranjsku, Gradišće), a na njihovo mjesto doselilo je novo, muslimansko stanovništvo, ponajviše u gradove. Vlaško je stanovništvo naseljavalo brežuljkasta područja, većinom baveći se stočarskom djelatnošću. Nestanskom Osmanskog carstva sa ovih prostora jače se počinju naseljavati pogranični prostori ove regije, između Lonje, Glogovnice i Česme te u đurđevačkoj Podravini, dok je vlaško stanovništvo iz istočnih dijelova djelomično iselilo. Današnja etnička struktura stanovništva izravna je posljedica tih preseljavanja u razdoblju osmanskih prodiranja prema zapadu kao i planskih naseljavanja pojedinih područja novim stanovništvom u postosmanskome razdoblju. Tako se usporedno s hrvatskim stanovništvom, naseljavalo i strano stanovništvo, Česi, Slovaci, Mađari, Nijemci, Ukrajinci itd., koje je u ovim područjima unaprijedilo poljoprivredu i osnovalo nove djelatnosti (ribnjaci, mlinovi, pilane, ciglane itd.).⁹

2.1.2.1. Demografske značajke prostora

Ukupno ili opće kretanje stanovništva određeno je prirodnim i prostornim kretanjem (migracijama) stanovništva. Konkretnije, komponente prirodnog kretanja su natalitet i mortalitet, a mehaničkog imigracija i emigracija. Osim toga, ne smiju se zanemariti vanjski ili eksterni čimbenici

⁸Razvojna strategija Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://rerabbz.hr/images/dokumenti/927/strategija-bbz-2011-2013-02.pdf>, 1.2.2019.

⁹ Veliki atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, 2012., str. 316

poput ratova, prirodnih katastrofa, epidemija i sl. Radi tih procesa dolazi do promjene stanovnika na nekom području i u određenom vremenskom razdoblju.¹⁰

Zbog nepovoljnih društveno-povijesnih događaja pa i prirodno-geografskih uvjeta ali i geoprometnog položaja, Bjelovarska je regija ostala do danas relativno rijetko naseljeno područje Republike Hrvatske s gustoćom nešto manjom od 50 st./km².

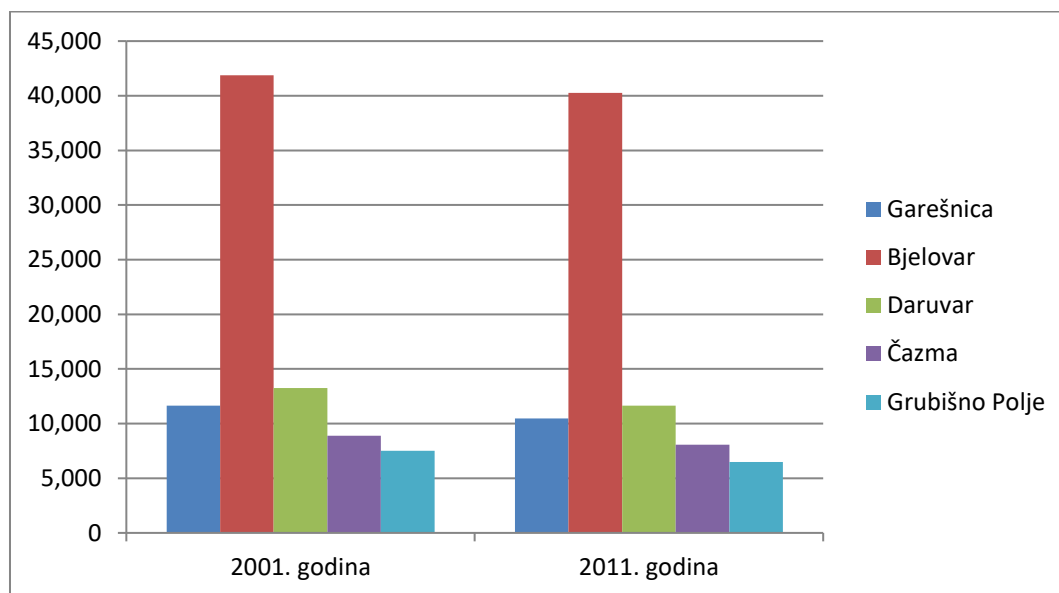
Najveći je broj stanovnika na prostoru današnje Bjelovarsko - bilogorske županije zabilježen 1931. god. kada je ta vrijednost dosegla 173 597. Od tada do Popisa stanovništva 2011. god. ovaj prostor je „izgubio“ više od 53 000 stanovnika. Razlozi su takvih demografskih promjena višestruki, a jedan je od ključnih činjenica da je početkom 20. st. tadašnja Bjelovarsko – križevačka županija imala totalnu stopu rodosti svega 4,51% dok su susjedni požeški, varaždinski i virovitički kraj imali tu vrijednost između 5,5 i 6. Dakle, demografska je tranzicija na ovom prostoru krenula ranije. Političke emigracije i emigracije uzrokovane ratnim zbivanjima, a potom i ubrzani procesi deagrarizacije, deruralizacije i jače industrijalizacije od 1960-ih najvažniji su uzroci intenzivnog smanjivanja broja stanovnika u poslijeratnom razdoblju. To se odnosi na povišene prostore Bilogore, Moslavačke gore i Papuka, te područja udaljena od gradskih središta i važnih prometnica. U najnovije vrijeme negativna demografska kretanja zahvatila su i urbana središta, a posljedice je ostavio i Domovinski rat, zbog iseljavanja relativno brojnog srpskog stanovništva, čiji je udio u ukupnom stanovništvu Županije smanjen sa 16,14 % 1991. god. na 7,03 % 2001. god.¹¹ Usprkos izrazito nepovoljnoj međupopisnoj dinamici na području istočno od općina Bjelovar i Čazma (s izuzetkom općine Garešnica), pad broja stanovnika Županije djelomično je ublažen doseljavanjem nekoliko tisuća Hrvata iz Bosne i Hercegovine, Vojvodine i Kosova. U odnosu na Popis stanovništva 2001. god. kada je Bjelovarsko – bilogorska županija brojila 133 084 stanovnika i time činila 3% stanovništva Republike Hrvatske, prema Popisu stanovništva 2011. god. broj stanovnika se smanjio za 13 320, pa je njezin udio u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske pao na 2,8 % (Grafikon 1.). Budući da stopa ukupne promjene stanovnika iznosi -10,01%, Županiju obilježava tip jake depopulacije, kada se gleda veličina promjene broja stanovnika.¹²

¹⁰Wertheimer – Baletić A., Stanovništvo i razvoj, Biblioteka Gospodarska misao, Zagreb 1999. str.17

¹¹Sabolović M., Demografska obilježja Bjelovarsko – bilogorske županije u međupopisnom razdoblju 1991.- 2001. godine kao posljedica ratnih zbivanja, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, file:///C:/Users/Tihana/AppData/Local/Temp/12_Bjelovar.pdf, sv. 8, 2014.

¹²I. Ceronja, Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, file:///C:/Users/Tihana/AppData/Local/Temp/10_CERONJA.pdf sv. 7, 2013.

Grafikon 1. Broj stanovnika po gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije 2001.-2011.god.

Izvor: Vlastita izrada autora prema podacima sa državnog zavoda za statistiku.

U Bjelovarsko – bilogorskoj županiji, prema Popisu stanovništva iz 2011. godine, živjelo je 101 323 stanovnika starih 15 i više godina, od kojih 2,5 % nema završen niti jedan stupanj formalnog obrazovanja, 8,8 % ima nepotpuno završenu osnovnu školu (maksimalno 7 razreda), 32,9 % ima završeno osnovnu školu, 46,5 % je steklo srednjoškolsko obrazovanje, a njih 9,3 % završilo je neki oblik visokog obrazovanja. Uspoređujući podatke sa stanjem 2001. god., smanjen je udio osoba bez škole (3,6 %) i s nepotpuno završenom osnovnom školom (24,3 %), a povećan udio onih sa osnovnoškolskim (26,8 %), srednjoškolskim (38,3 %) i visokim obrazovanjem (6,6 %) (Grafikon 1.).

13

U užem smislu gospodarski sastav stanovništva podrazumijeva sastav prema aktivnosti, djelatnosti i zanimanju, a u širem smislu uključuje i položaj u zanimanju, sektor vlasništva, kućanstva prema izvorima prihoda, veličini posjeda i sl.. Aktivno je stanovništvo polazna točka za razmatranje gospodarskog sastava ukupnog stanovništva.¹⁴ Najveći broj zaposlenih pripada sekundarnom sektoru (28,9 %), zatim slijedi primarni (24,6 %) te kvartarni (23,7 %) i tercijarni (22,8 %). Ovakve vrijednosti jasno pokazuju kako je među stanovništvom i dalje veliki oslonac na primarnom sektoru, prije svega poljoprivredi, a da je najveći udio zaposlenih u sekundarnim djelatnostima posljedica tradicije u prerađivačkoj (prehrambenoj, drvoprerađivačkoj i metaloprerađivačkoj) industriji.

¹³I. Ceronja, Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, file:///C:/Users/Tihana/AppData/Local/Temp/10_CERONJA.pdf sv. 7, 2013.

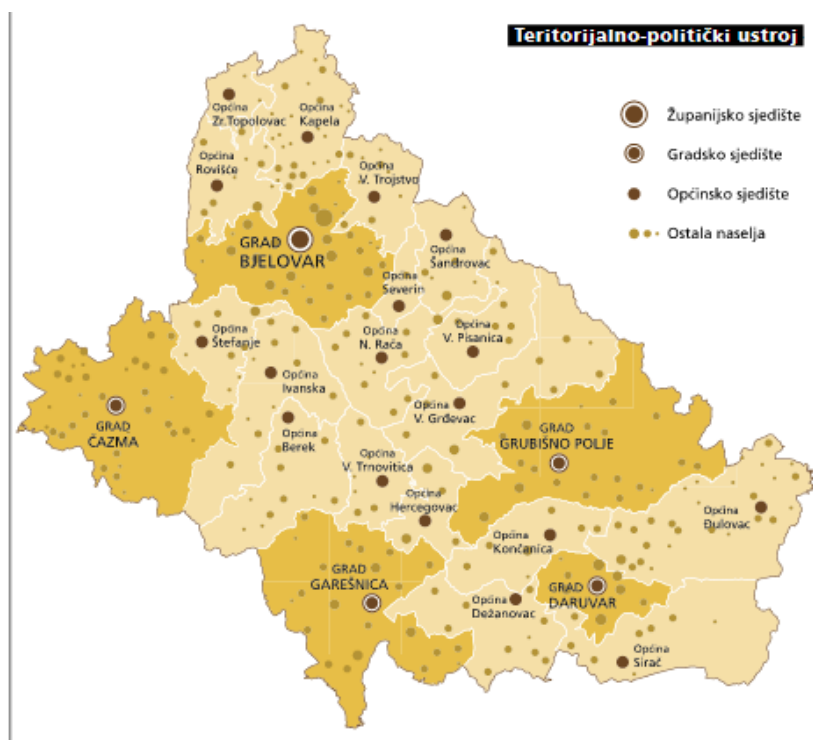
¹⁴Nejamšić I., Demogeografija: Stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska Knjiga, Zagreb 2005. str. 9

Prosječna gustoća naseljenosti od 45,36 stan./km². Opća gustoća naseljenosti Županije time se nalazi ispod prosijeka Republike Hrvatske koji iznosi 75,71 stan./km². Generalno gledano prostor Bjelovarsko – bilogorske županije danas ponajviše obilježava niska gustoća naseljenosti, prevladavanje manjih seoskih naselja (50% naselja do 200 stanovnika), nepovoljna demografska kretanja kao što su starenje i depopulacija te niska obrazovna struktura, te ju obilježava i izražen proces pojačane urbanizacije – mlade, obrazovanije i mobilnije dobne strukture pojačano se naseljavaju u većim gradskim cjelinama, pri čemu je izrazita i pojava iseljavanja iz prostora Županije.¹⁵

2.1.2.2. Teritorijalni ustroj Bjelovarsko – bilogorske županije

Bjelovarsko – bilogorska županija danas obuhvaća 5 gradova i 18 općina (Geografska karta 5. str. 11.). Gradovi i općine, kao jedinice lokalne uprave, izrazito su različiti po površini (npr. Grad Grubišno Polje zauzima 265,05 km², a Općina Severin svega 25,91 km²), broju naselja (Grad Čazma 36 naselja, Općina Severin 2 naselja), broju stanovnika, kao i po prostorno razvojnim i resursnim značajkama¹⁶

Geografska karta 5. Teritorijalno - politički ustroj Bjelovarsko - bilogorske županije

Izvor: Prostorni plan Bjelovarsko - bilogorske županije, <http://bbz.hr/prostorni-plan/detaljnije/kategorija/prostorni-plan-bbz-izmjene-i-dopune-5>, (3.2.2019.)

¹⁵Prostorni plan Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/534/zemljopisna-obiljezja>, 28.4.2019.

¹⁶Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/564/slika-zdravlja-bbz>, 25.2.2019.

Grad Bjelovar sjedište je Bjelovarsko – bilogorske županije. Njegova okolica je bogat stočarski kraj s velikim mogućnostima razvoja poljoprivrede. Grad se smjestio na južnim obroncima Bilogore, između rječica Plavnice i Bjelovacke. Bjelovar je mali grad osnovan 1756. god. odlukom vlasti Vojne krajine kao središte Križevačke i Đurđevačke pukovnije, na mjestu starijeg naselja Belovca, koje se prvi puta spominje u 15. st.. Do 18. st. Bjelovar služi kao utvrda za obranu od Osmanlija, nakon toga se počeo razvijati u drugom smjeru – kao trgovačko, upravno i kulturno središte. Danas se Bjelovar razvija kao središte bogatog stočarskog kraja. Posljednjih godina u gradu se organizira najveći stočarski sajam u Hrvatskoj, Bjelovarski sajam. Ni napori pri razvoju turizma ne izostaju, to najviše pokazuje manifestacija „Terezijana“, jednako kao i postignuto treće mjesto u natjecanju za priznanje Hrvatske turističke zajednice „Zeleni cvijet“ u kategoriji uređenosti mjesta kao cjeline grada.¹⁷

Daruvar je bio važno naselje još u rimsko doba (Aquae Balissae), zahvaljujući izvorima tople vode. U srednjem su vijeku na širem području današnjega grada bila tri naselja; Toplica, Podborje i Četvrtkovac, a tek od 1765. godine spominje se današnji naziv. Daruvar je nastao u posjedu grofa Antuna Jankovića, koji je podignuo jednokatni barokni dvorac s parkom i kupališne zgrade (više na stranama 22.-28.), čime je nastavljena kupališno – lječilišna tradicija iz antičkog razdoblja. Naseljavanjem domaćih i stranih obrtnika, grad se razvio kao trgovište, a danas se, osim zdravstvenog turizma, razvija i manja industrija (proizvodnja piva, prerada slatkovodne ribe itd.)¹⁸

Čazma je staro naselje koje je u prošlosti imalo širok značaj, budući da su u njoj svojevremeno boravili ljudi visokog položaja – hercezi, biskupi i banovi, te se tu nalazio i Čazmanski kaptol. Čazma je danas poznata po netaknutoj prirodi – raj za rekreativce, lovce i ribolovce ili jednostavno ljubitelje prirodnih ljepota, bogata je kulturnim nasljeđem, nadaleko je poznata po jednoj od najljepših crkvenih građevina u Hrvatskoj – Crkvi sv. Marije Magdalene. Uz to, lokalnom inicijativom ovdje je razvijena jedna od najačih cestovnih prijevoznih tvrtki u Hrvatskoj, Čazmatrans, čime je omogućen i subregionalni značaj Čazme.¹⁹

Grubišno polje svoj nastanak gradi na temelju dviju legendi. Prva govori o poljima predanim na upravljanje vlastelinu iz roda iločkih knezova, Grubiši. Druga legenda govori o hajduku Grubiši koji je sijao strah i paniku između gornjih tokova Ilove i Česme, te se smatra da je grad dobio ime upravo po ovim dvjema legendama.²⁰

¹⁷ Veliki atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, Zagreb 2012. str 318.

¹⁸ Veliki Atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, 2012., str. 318.

¹⁹ Čazma: Službena stranica grada Čazme, <http://www.cazma.hr> 25.2.2019.

²⁰ Grubišno polje, www.grubisnopolje.hr 25.2.2019.

Područje Grada Garešice s površinom od 226,5 km² čini južni dio Bjelovarsko – bilogorske županije. Ovdje je važno spomenuti Garić grad koji je uz Medvedgrad jedan od najstarijih srednjovjekovnih utvrđenih gradova i važan je povijesno – turistički biser, ne samo bjelovarskog kraja, već i cijele države, te se nalazi na Moslavačkoj gori. Nekada davno, na Garić gori, Pavlini su sagradili samostan kojeg su Osmanlije 1544. god. osvojile i razorile zajedno sa samostanom i crkvom sv. Marije koji su se ondje nalazili.²¹

2.1.2.2. Prometno-geografske značajke Bjelovarsko-bilogorske županije

Bjelovarsko – bilogorska županija sve do izgradnje željeznice bila je prometno periferna. Za vrijeme Austro-Ugarske izgrađena je razmjerno gusta mreža željezničkih pruga prema susjednim centrima, a prva je i najvažnija izgrađena 1870. kao dionica magistralnog željezničkog pravca Budimpešta – Rijeka (Zákány – Koprivnica – Zagreb). 1885. godine izgrađena je pruga Virovitica – Barcs, na koju se nadovezala pruga Suhopolje – Daruvar- Pakrac, a tek 1897. je ostvaren spoj te pruge s posavskom prugom (do Banove Jaruge) i veza sa Zagrebom. Bjelovar je dovojcima spojen s Križevcima 1894., a s podravskom prugom (do Kloštra Podravskog) 1900.godine. Nakon Prvog svjetskog rata pruga Koprivnica – Zagreb postala je dionicom željezničkog pravca Zagreb – Osijek, a tek nakon Drugog svjetskog rata, kad je obnovljen međunarodni promet iz Budimepešte, počela su se jače razvijati naselja koja na njoj leže²².

Noviji razvoj poslije Drugog svjetskog rata određen je zastarjelošću željezičkih postrojenja, preusmjeravanjem prometa na cestovnu mrežu te, nažalost, preuranjenim i brzopletim ukidanjem postojećih željezničkih pravaca, što je usporilo razvoj Bjelovara pa i čitavu regiju. Tako su 60-ih godina 20.st. ukinute pruge Bjelovar-Kloštar, Bjelovar-Grubišno Polje, Križevci-Bjelovar te priključak na Garešnicu, što je umanjilo značenje bjelovarskog željezničkog čvorišta. Ukidanjem pruga preostala je samo veza Križevci-Bjelovar da bi ipak opstao željeznički spoj. Zbog ratnih zbivanja iz 1991. godine ubrzano je obnovljena pruga Bjelovar-Kloštar kao alternativni pravac na trasi Zagreb-Osijek, što je pridonijelo približavanju prostora te potaknulo gospodarski razvoj regije. Nužno je sveobuhvatno početi razvijati prometnu infrastrukturu na ovom prostoru kako bi se što bolje iskoristili postojeći resursi, odnosno provela decentralizacija Grada Zagreba. Tri su ključna projekta koja se trebaju ostvariti:

- modernizirati i proširiti postojeće cestovne i željezničke pravce u Županiji,
- izgraditi četverotračnu brzu cestu od Vrbovca do Bjelovara te dalje prema Virovitici,

²¹Grad Garešnica, <https://garesnica.eu/index.php/o-gradu> 25.2.2019

²² Veliki atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, 2012, str.316.

- izgraditi, odnosno dograditi, dvokolosiječnu prugu od Zagreba preko Vrbovca i Sv. Ivana Žabna do Bjelovara.²³

Geografska karta 6. Gravitacijsko područje Bjelovara sa Daruvarskom subregijom u granicama Bjelovarsko-bilogorske županije

Izvor: Geografija hrvatske, Magaš D., Sveučilište u Zadru, Zadar, 2013. god., str. 448

Područje Bjelovarsko – bilogorske županije svojim položajem između šireg Panonskog prostora i Zagreba nudi jednu od mogućnosti njihovog međusobnog povezivanja. Glavni državni pravci teku paralelno sa županijskim prostorom, sjeverno podravski pravac i južno posavski pravac. Prostor Bjelovarsko – bilogorska županije je relativno ravnomjerno pokriven mrežom državnih cesta, ali zbog tehničkog stanja tih prometnica županija ostaje prometno izolirana u odnosu na ostali državni prostor, a posebno nakon ukidanja veza sjevera i juga Hrvatske koje su bile povezane sa prostorom Bosne i Hercegovine.

²³ Dadić I., Krešimir V., Prometni sustav Bjelovarsko – bilogorske županije u funkciji prometa Republike Hrvatske, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, No.6, 2012.

3. ULOGA VODE U TURIZMU NA PODRUČJU BJELOVARSKO – BILOGORSKE ŽUPANIJE

Voda je jedinstveni prirodni kemijski spoj koji uvjetuje život. Njezin značaj je mnogostruk i može se promatrati s različitih aspekata. Voda je prije svega preduvjet opstanka čovjeka, biljnog i životinjskog svijeta, voda i prostori uz nju najpovoljnije su lokacije koncentracije stanovništva i naselja.²⁴ Prema količini vlastitih voda Hrvatska se ubraja među bogatije europske zemlje s prosječnom količinom vlastitih vodnih resursa od oko 5880m³/st./god. Prostor Hrvatske pripada dvama velikim sljevovima, crnomorskom i jadranskom. U crnomorskom sljevu dominiraju veći vodotoci kao što su Sava, Drava i Dunav s velikim brojem manjih porječja dok je u jadranskom sljevu gustoća i duljina površinskih vodotoka manja, no postoje značajni podzemni tokovi kroz krške sustave. Danas, vodnim resursima u cijelosti upravljaju Hrvatske vode i to na četiri vodna područja koja obuhvaćaju jedno ili više porječja, koji čine prirodnu hidrografsku cjelinu. Reljef i klima, kao i sastav stijena određuju raspored i obilježja podzemnih voda te površinskih tekućica, jezera i močvara. Unatoč velikom prostoru koji prekrivaju propusne karbonatne stijene, posebice vapnenci, Hrvatska spada u zemlje vrlo bogate vodom i vodnim zalihama. U tome posebno značenje imaju količine pitke vode kao temeljne životne potrebe i strateškog bogatstva. Prostorom Hrvatske protječe i nekoliko velikih europskih rijeka (Dunav, Drava i Sava) koje svojim pritokama čine njezino iznimno hidrogeografsko bogatstvo (vodoopskrba, hidroenergija, ribolov, promet, turizam, rekreacija itd.).²⁵

3.1. Tekućice i stajaćice Bjelovarsko – bilogorskog prostora

Vode na zemlji možemo podijeliti na vode na kopnu i svjetska mora. Vode na kopnu dijelimo još na tekućice (rijeka i potoke) i stajaćice (jezera i bare) te podzemne vode.²⁶

Rijeka su stalne tekućice kojima trajnost protoka, osim izvorske vode, osiguravaju kiše i otopljeni snijeg. Gospodarska i sociografska vrijednost rijeka slična je drugim vodama u zemlji. Riječna se voda može koristiti za natapanje poljoprivrednih površina i hidroenergetsko iskorištavanje, spremišta za kvalitetnu hranu (ribe, rakovi), a veliko je njezino značenje i u turizmu.²⁷ Kroz Bjelovarsko - bilogorsku županiju protječe nekoliko većih rijeka i njihove pritoke, što proizlaze iz dva velika slivna područja, sliv Česme i Glogovice, te sliv Ilove i Pakre (Geografska karta 7.). Niti jedna od rijeka nije pogodna za aktivnosti na vodi, no na njima se prakticira lovni ribolov, te na nekim

²⁴ Bilen, M., Osnove turističke geografije, mikrograd d.o.o. Zagreb, 2014., str. 31

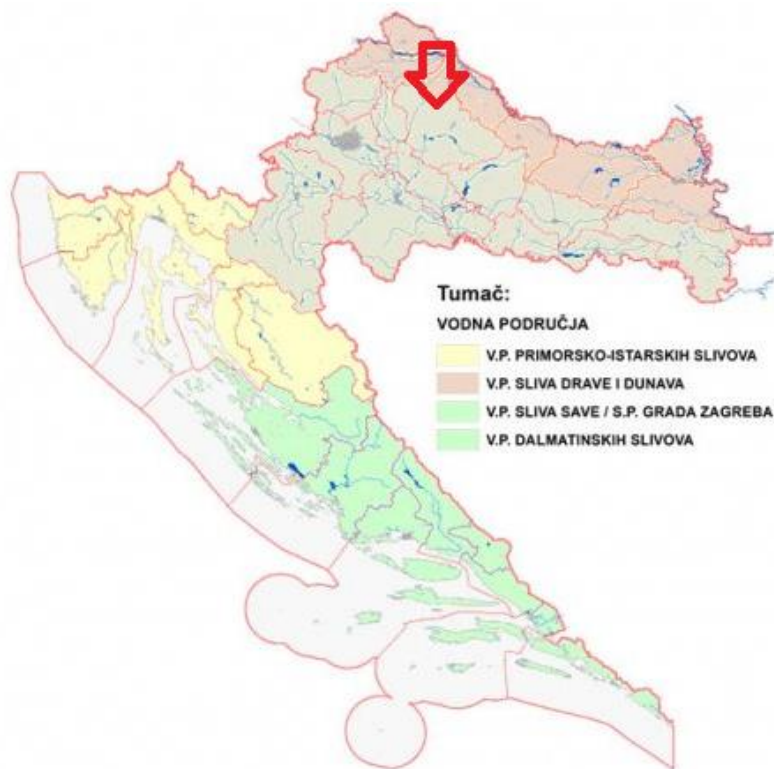
²⁵ Marković, M., Hrvatske pokrajine: prirodno – geografska i povijesno – kulturna obilježja, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2003.

²⁶ Bilen, M., Bučar, K., Osnove turističke geografije, Mikrograd, Zagreb 2004., str. 38-39

²⁷ Bilen, M., Bučar, k., Osnove turističke geografije, Mikrograd, Zagreb 2004., str. 41

mjestima se razvija sve više lovni turizam. Na slivovima rijeka razvile su se brojne stajaćice, rukavci, jezera i ribnjaci. Ovi prostori njeguju stoljetnu tradiciju uzgoja slatkovodne ribe.

Geografska karta 7. Vodna područja na prostoru Republike Hrvatske

Izvor: www.geografija.hr, <https://www.geografija.hr/>, (13.3.2019.)

Ribnjaci su proizvodni objekti koji su okruženi prirodnim ili umjetnim nasipima i hidrotehničkim objektima (ispusti, upusti, dovodno – odvodni kanali i sl.) pomoću kojih se obavlja manipulacija vodom, ovisno o proizvodno – tehnološkim potrebama. Ukupna površina koju pokrivaju ribnjaci u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji je 3181 ha, pa ta veličina površine Županiju izdvaja u odnosu na ostale, čineći je najbogatijom ovim privrednim resursom u Hrvatskoj.²⁸ Zadnjih godina izražen je trend smanjenja površina pod privrednim ribnjacima zbog brojnih teškoća s kojim se suočava ova grana gospodarstva u Hrvatskoj. Privredni ribnjaci na slivnom području rijeka Česme, gdje su otvorena prva takva uzgajališta ribe u Hrvatskoj, i Glogovnice u Županiji su „Blatnica“, „Narta“, „Siščani“, te na slivnom području rijeka Ilove i Pakre, „Garešnica“, „Končanica“, „Hrastovac“ i „Blagorodovac“. Jedan od najuređenijih jezera za uživanje u sportskom ribolovu je svakako Podgarić. Područje bogato izvorima vode i potocima, gdje se nalazi i najpoznatiji izvor pitke

²⁸ Turistički master plan Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://rerabbz.hr/images/dokumenti/925/turisticki-master-plan-bbz>, 8.3.2019.

vode u Županiji, Markov zdenac. Tu se održavaju ribolovna natjecanja, te gosti mogu uživati u ljepotama toga kraja.²⁹

Slika 8. Podgarić

Izvor 1. www.vikendi.com, <https://www.vikendi.com/hr/>, (15.03.2019.)

Najpoznatiji ribnjaci su ribnjaci Končanica, nalaze se uz rijeku Ilovu. Gradnja ribnjaka započela je 1900. god., jedno je od najstarijih ribnjačarskih društava. Nalazi se na površini od 1 470 hektara u dužini od 12 kilometara. Od ukupnih 1470 hektara površine, na proizvodne površine otpada cca. 1000 hektara. Uglavnom se mogu tu nalaze ribe kao što su šaran, štika, smuš, amur i tolstolobik. Ribnjačarstvo Končanica nositelj je razvoja toga kraja.³⁰ Osim uzgoja ribe, bave se i pružanjem turističkih usluga. Sportski ribnjak dio je turističko – rekreacijske ponude i otvoren je za sve posjetitelje, bilo da su to ribiči ili izletnici. Površina ribnjaka je 27 hektara iz kojih se izdiže nekoliko manjih otoka, što ovom pejzažu daje dodatnu atraktivnost i ljepotu. U sklopu ribnjaka nalaze se ugostiteljski objekt i drvene sjenice namjenjene ribolovcima, ali i posjetiteljima željnima odmora u tišini i čistoj prirodi. Ribnjak ima i ornitološku³¹ vrijednost zbog velikog broja različitih vrsta ptica koje borave na njemu i u njegovoj blizini. Ti ribnjaci izgrađuju se i proširuju i danas, što je dokaz da su uvjeti vode idealni za život i uzgoj slatkovodnih riba na ovom području, što je na koncu pridonijelo i velikom razvoju sportskog ribolova.³²

²⁹ Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/564/slika-zdravlja-bbz>, 8.3.2019.

³⁰ Kuzle, M., Žutinić, Đ., Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće Zagreb, Zagreb 1975. str. 181 – 182

³¹ Ornitologija – (grč.), grana zoologije koja se bavi sveobuhvatnim proučavanjem ptica (podrijetlo, građa, način života).

³² Ribnjačarstvo Končanica, www.visitdaruvar.hr 5.5.2019.

Rijeka Česma nastaje spajanjem potoka Barne i Grđevice koji izviru na južnom dijelu Bilogore. Pritoka je Lonje i duga je 123,5 km, a porječje obuhvaća 2608 km². Rijeka je niskog pada, često poplavljuje pa je provedeno njezino uređenje, čime su stvoreni brojni rukavci pogodni za sportski ribolov, a nasipi za biciklizam i šetnje u prirodi. Velika pažnja se posvećuje ribnjacima uz rijeku Česmu, njihovom poribljavanju i razvoju ribolovnog turizma na tim prostorima, uređenju infrastrukture i održavanju puteva. Sportsko Ribolovno Društvo „Česma“ Bjelovar osnovano je 28. travnja 1929. god.. Od samog početka društvo organizira niz aktivnosti, najpoznatiji je „Vikend na Česmi“ koji okuplja više od 1.000 sudionika. Uz Česmu se nalaze i poznati ribnjaci Blatnica u naselju Blatnica. Oni su danas uvršteni u ekološku mrežu Europske unije – Natura 2000³³. Danas su to važna staništa ptica močvarica, gdje se okupljaju brojni izletnici kako bi uživali u prirodi uz promatranje ptica i pokoji ulov ribe.³⁴

Rijeka Ilova izvire u jugoistočnom dijelu Bilogore, duga je 85 km. Obale su močvarne, sa bujnim livadama, a uzduž rijeke također si izgrađeni ribnjaci. Tijekom ljeta koristi se za plivanje i ribolov, što najviše prakticiraju stanovnici približnih mjesta. Uz rijeku Ilovu nalazi se jedno od poznatijih izlazišta, izletišta Bara. Izletišta posjeduje pet sportskih ribnjaka i bogate šume pune divljači, koje privlače brojne izletnike, ljubitelje prirode, ribolovce i lovce, na lov na šarane, somove, babuške i amura, te lov na jelene, divlje svinje, pernatu divljač i zečeve. Vezano uz rijeku Ilovu tu nalazimo i Garešničko Poilovlje (Slika 9.) koje je stanište mnogih zaštićenih vrsta i krajolik pun prirodnih ljepota, ali nije se još počeo razvijati kao turistička destinacija. Područje Garešnice čini više od 160 ha vodenih površina (uređenih ribnjaka) i mnoštvo močvarnih terena, bara, rijeka, potoka i manjih jezera. Gotovo sve ribnjake na ovom području puni rijeka Ilova, po čemu je i dobilo naziv Garešničko Poilovlje. Ilova je danas jedno od najvećih bogatstava ovoga kraja, nažalost nedovoljno vrednovano, gotovo nepoznato i pomalo nedostupno turistima.³⁵

³³ Natura 2000 – ekološka mreža zaštićenih područja na području Europske unije. To je najveća koordinirana mreža područja očuvanja prirode u svijetu.

³⁴ Zajednica Športsko ribolovnih društava i udruga Bjelovar, Sportsko ribolovno društvo „Česma“ Bjelovar, www.zsrub.hr, 3.3.2019.

³⁵ heritageroute.eu, <http://heritageroute.eu/garesnica/>, 23.3.2019.

Slika 9. Garešničko Poilovlje

Izvor: Hrastovac u srcu, <https://www.facebook.com/Hrastovac-u-srcu-1529350844054956/photos/2303699836620049> (25.06.2020.)

Rijeka Toplica izvire na Papuku podno Vranog kamena. Interesantna u svom izvorišnom dijelu jer protječe u dužini od 5 – 6 km uskom dolinom čineći mjestimično kanjone i sutjeske, a zatim prostranija proširenja u kojima su natolaženi nanosi obrasli travom, gdje su nastale lijepe livade pogodne za sport i rasonodu. Izvorište Toplice je izraziti kontrast valovitim i rebrastim obroncima zapadnog djela Papuka. U klancu nalaze se dva kamenoloma, nedaleko od izvorišta, na uzvišenju iznad rijeke nalaze se ruševine srednjovjekovnog dvorca Dobra Kuća³⁶. Svi ti faktori, kako reljefni i biljni, tako i povijesni, uz svjež zrak i bistru vodu, te raznolikosti pejzaža učinili su dolinu Toplice poznatim izletištem lokalnog stanovništva.

3.2. Hidrološki resursi daruvarskog područja

3.2.1. Prostorne značajke grada Daruvara

Grad Daruvar nalazi se u središtu sjeveroistočne Hrvatske, u zapadnom podnožju jednog od glavnih masiva Slavenskog gorja, koji u ovom prostoru prelazi u valovito pobrđe, koje se postepeno spušta u široku dolinu rijeke Ilove. Geografski položaj preodredio je prometnu važnost mjesta na međunarodnom koridoru između Panonske nizine i Jadrana. S gledišta samog položaja grada, Daruvar se smjestio na prostoru razmjerno široke, na dnu ravne kotline, koja je sa svih strana omeđena višim ili nižim brežuljcima. Daruvar nosi titulu najuređenijeg malog grada kontinentalne Hrvatske. Daruvar i njegova okolica odavno su poznato turističko, kupališno i lječilišno mjesto. Grad okružen

³⁶ Kuzle, M., Žutinić, Đ., Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće Zagreb, Zagreb 1975., str. 182-183.

vinogradima, šumovitim obroncima Papuka, mnogim izletištima i mjestima za sport i rekreaciju, lovištima te zanimljivim kulturnim i povijesnim spomenicima omiljeno je odredište brojnih turista.³⁷

3.2.2. Povijest grada Dauvara

Najstarije poznato naselje, smješteno pored ljekovitih geotermalnih izvora na prostoru daruvarske kotline datira od 4 st. pr. Kr., iako arheološki nalazi pokazuju da su ovi prostori bili nastanjeni već u kamenom dobu. Za važnost grada, u prošlosti kao i danas, zaslužna su ponajviše geotermalna vrela, čija je ljekovitost poznata od početka postojanja i života na ovim prostorima. Od vremena Rimljana, kada je ovdje obitavalo panonsko – keltsko pleme, koje su grčki i rimski pisci nazivali Lasi, u značenju „Topličani“ ili „Iscjelitelji“, a sve prema velikom broju geotermalnih vrela s iscjeliteljskim svojstvima. Rimljani osnivaju svoje naselje pod imenom Aquae Balissae u značenju „Vrlo jaka vrela“, tj. današnji Daruvar. Hrvati na ovo područje doseljavaju nakon propasti Zapadnog Rimskog carstva i osnivaju naselje Probatice, kasnije Podborje. Ipak, presudno za razvoj grada i ljekovitih kupki bio je dolazak grofa Antuna Jankovića 1745. godine na ove prostore. On je gradu dao oblik koji i danas ima, te ga je odredio kao termalno lječilište. Antun Janković mijenja hrvatsko ime naselja Podborje, u mađarsko Daruvar, u značenju Ždralov grad ili točnije Ždralov dvorac, prema baroknom dvorcu koji je započeo graditi 1771. godine. No ono čime su Jankovići obilježili svoje djelovanje, zasigurno je gradnja blatnih kupki na ljekovitim geotermalnim izvorima. Godine 1772. izgrađena je prva Antunova kupka. Time je Daruvar postao poznato termalno lječilište sve do danas. Prirodni faktori vrela bili su presudni za taj kontinuitet lječilišta, a to je temperatura vode koje je 35 – 46°C te bogatstvo mineralnog blata.³⁸

3.2.3. Zdravstveni turizam u Daruvarskim topicama

Zdravstveni turizam je specifični oblik turizma, kojim se uz pomoć prirodnih čimbenika djeluje na očuvanje i unapređenje čovjekovog zdravlja. To je najstariji oblik turizma te se veže za mjesta sa povoljnom klimom, termalne izvore ljekovite vode i druge prirodne resurse. Zdravstveni turizam kompleksan je turistički proizvod koji obuhvaća velik broj specijaliziranih sadržaja i usluga na putovanjima motiviranih potrebom za unapređenjem zdravlja i poboljšanjem kvalitete života. Prema kriterijima atraktivnosti i konkurentnosti, zdravstveni turizam ulazi u skupinu potencijalno vodećih oblika turizma u Hrvatsko. Radi se o proizvodu koji danas na globalnoj razini iskazuje iznadprosječne godišnje stope rasta, a trendovi starenja populacije i orijentacije na zdravi život ukazuju da zdravstveni turizam ima potencijal postati jedan od glavnih motiva putovanja u budućnosti. Potencijal

³⁷ Sohr, M., Daruvar: Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012. str. 4.

³⁸ Kuzle, M., Žutinić, Đ., Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb 1975 sr. 45

zdravstvenog turizma prepoznala je i Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine³⁹, ključni razvojni dokument hrvatskog turizma u kojem se naglašava važnost ubrzanog razvoja zdravstvenog turizma kod nas, osobito na kontinentalnom području. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, pritom pozicionira lječilišni turizam kao nositelja zdravstveno – turističke ponude Hrvatske. Zdravstveni turizam sastoji se od tri zasebna, ali međusobno povezana segmenta. To su wellness, lječilišni i medicinski turizam. Wellness turizam odnosi se na turistička putovanja motivirana željom za postizanjem tjelesne i duhovne ravnoteže kroz organizirano provođenje zdravstveno – preventivnih i kurativnih programa u svrhu prevencije bolesti, odnosno očuvanja ili unapređenja zdravlja. S druge strane, lječilišni turizam se odnosi na putovanja motivirana ponajviše revitalizacijom psiho – fizičkih sposobnosti u klimatskim, morskim i topličkim destinacijama/lječilištima. Za razliku od wellness turizma, lječilišni se turizam temelji na stručnom i kontroliranom korištenju različitih prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne terapije radi unapređenja zdravlja. Medicinski turizam, za razlike od predhodne dvije vrste, podrazumijeva odlazak izvan mjesta stalnog boravka u cilju obavljanja pregleda i/ili jednokratnog medicinskog zahvata. Ova vrsta turizma odvija se u specijaliziranim zdravstvenim institucijama (bolnice, klinike, ordinacije) i uključuju cjelokupnu pripadajuću uslugu njege i oporavka.⁴⁰

U županijama gdje postoje i djeluju toplice i lječilišta, toplice nisu nositelji samo zdravstvenog turizma, već i nositelji turizma uopće te županije. To je vidljivo kod Bjelovarsko – bilogorske županije, jer najviše noćenja ostvareno je baš u Daruvarskim toplicama. U tablici 2. vidimo da se od 2016. do 2018. godine udio komercijalnih noćenja povećao u 2018. godini, dok je u 2017. udio bio manji nego 2016., dok je nekomercijalni (boravak vlasnika, članova njihovih obitelji, ostale rodbine i prijatelja u kućama i stanovima za odmor te boravak turista u ostalim objektima u kojima se usluga smještaja ne naplaćuje, npr. kod stanovnika turističkoga grada/općine) smještaj imao obrnutu situaciju, 2017. godine se povećao u odnosu na 2016., a 2018. se smanjio udio noćenja u usporedbi sa 2017. godinom.. U tablici je još vidljivo da puno više gostiju boravi u komercijalnom smještaju. Termalna mineralna voda Daruvara oduvijek je korištena za liječenje i rehabilitaciju, ali ne samo u te svrhe – korištena je i za rekreaciju, odmor i poboljšanje kvalitete života. Zbog činjenice da ima tople izvore, Daruvar je, kao i naselja koja su tijekom povijesti postojala na ovom prostoru, oduvijek bio lječilište, mjesto za „liječenje rana“ i odmor. Kristalnočista voda daruvarskih izvora koristi se i za piće, ne samo za kupanje, a u više navrata dokazivana je njezina ljekovitost. Važnost za liječenje ima i drugi prirodni čimbenik, mineralno blato, peloid „fango“. To je azurnoplava ilovača pomiješana sa sićušnim zncima kvarcnog pijeska, pepela vulkanskog podrijetla te drugim anorganskim i organskim sastojcima. Peloid je nastao tijekom stoljeća djelovanjem vode, atmosfere i velikih promjena u temperaturi tla. Ljekovit

³⁹ Narodne novine, NN55/2013, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_05_55_1119.html, 7.5.2019.

⁴⁰ Institut za turizam, Nacionalni program – akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Republika Hrvatska Ministarstvo turizma, https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam, 6.5.2019.

je i koristi se za liječenje u blatnim kupkama. Nalazišta peloida su uz izvore mineralne vode.⁴¹ Nekada su u perivoju postojale blatne kupke kao posebne građevine, a danas se liječenje provodi u lječilišnom kompleksu izgrađenom uz Hotel Termal. Danas se rijetko koristi isključivo terapija blatom, on se nadopunjuje ostalim tretmanima fizikalnih terapija, medicinskom gimnastikom u dvorani i hidrogimnastikom u bazenima. Danas lječilište ima naziv Daruvarske toplice – specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju.⁴² Smještajni kapaciteti su danas prošireni, osim Hotela Termal, i na dependansu Vila Arcadia s još 23 kreveta.

Tablica 1. Udio komercijalnih i nekomercijalnih noćenja u Daruvarskim toplicama od 2016.-2018. godine

Udio komercijalnih i nekomercijalnih noćenja		
	Nekomercijalni	Komercijalni
2016.	43.017	41.772
2017.	45.836	41.042
2018.	43.113	43.750
Udio gostiju (nekomercijalnih i komercijalnih)		
2016.	2.230	8.971
2017.	2.356	8.737
2018.	2.245	9.520

Izvor: Podaci Daruvarskih toplica

Daruvarske toplice nude gostima rekreativne prostore, zatvorene i otvorene bazene s termalnom vodom, gimnastičku dvoranu, saunu, solarij, kuglanu, fitness – studio, wellness, teniska i druga sportska igrališta, bočalište, minigolf, trim – staze, paintball te predstavlja idealno mjesto za kondicijske pripreme sportaša, ali je i mjesto za odmor i rekreaciju. Dakako, to pridonosi i dobroj turističkoj ponudi Daruvara i cijele Bjelovarsko – bilogorske županije. Vizija Daruvarskih toplica je postati vodeća kontinentalna destinacija zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, tako što će odgovorno, ekonomično i održivo poslovati u pružanju zdravstvenih usluga.⁴³

Začetnikom modernog razvoja korištenja izvora tople vode i izgradnje kupališno – lječilišnog kompleksa, s pravom se smatra grof Antun Janković. Godine 1772. grof Janković dao je kaptirati nekoliko izvora tople vode i sagraditi četiri bazena sa zgradom koja je danas u kompleksu daruvarskog kupališnog lječilišta poznata kao Antunove kupke. Nešto kasnije, 1810. sagrađena je Ivanova kupka, a 1860. Marijina, Opća blatna kupka i vila Marija, danas poznata kao Švicarska vila. Vila Arcadia gradi se 1870., a 1909. i najprepoznatljivija zgrada koja postaje simbolom kupališta i grada Daruvara –

⁴¹ Kuzle, M., Žutinić Đ., Daruvar, „Turistkomerc“, Zagreb, 1987. str 44.-45.

⁴² Kuzle, M., Žutinić, Đ., Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb 1975. str. 60.- 64.

⁴³ Daruvarske toplice, https://www.daruvarske-toplice.hr/hrvatski/o-nama_3/hr, 30.3.2019.

Centralna blatna kupka u maurskom stilu⁴⁴. Terasa – kavana završena je 1912. godine čime je zaokružen ciklus gradnje najznačajnijih objekata današnjeg kupališnog lječilišta.⁴⁵

1. Antunova kupka je najstarija građevina u kupališnom kompleksu, a vjeruje se da je i najstarija građevina u cijelom gradu. Dao ju je izgraditi grof Janković krajem 18 st. prema putopisu Taubea objekt je sagrađen 1762., dok je na žbuci iznad glavnog ulaza upisana godina 1772. Prema predaji kupka je sagrađena na antičkim temeljima, nalazi se nasuprot glavnog ulaza u park pokraj švicarske vile i Centralnog blatnog kupališta i jedina je zgrada sagrađena van koncepcijskog plana, ukoso. Nakon izgradnje hotela Termal 1980. godine jednako kao i ostale kupališne građevine gotovo nije korištena. Temeljito je obnovljena 2010. godine.⁴⁶

Slika 10. Antunov kupka

Izvor: Daruvar voli život, <http://www.visitdaruvar.hr/>, (24.04.2019.)

2. Ivanove kupke su kupališni objekt sagrađen početkom 19. stoljeća, u spomen grofu Ivanu Jankoviću. Kupke su bile smještene u pravcu sjever-jug, u produžetku vile Arcadia. Ispred središnjeg pročelja nalazio se osmerokutni paviljon u kojem je bio do danas sačuvani kružni bazen s izvorima tople vode. Jednostavna i jasna koncepcija građevine sa simetričnim pročeljem i prozorima, elegantne dekoracije svrstava Ivanove kupke među malobrojna kvalitetna ostvarenja klasicizma⁴⁷ u Hrvatskoj.⁴⁸

⁴⁴ Maurski stil – varijanta islamske umjetnosti koja se razvila u 11. st. u Africi na temelju elemenata starije islamske arhitekture.

⁴⁵ Kuzle, M., Žutinić Đ., Daruvar, „Turistkomerc“, Zagreb, 1987. str. 45

⁴⁶ M. Sohr, Daruvar; Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar, 2012. str. 111

⁴⁷ Klasicizam – (franc. *classicisme*, prema lat. *classicus*: koji pripada najvišoj klasi), stil u likovnim umjetnostima, književnosti i glazbi kojemu je središnji uzor umjetnost klasične Grčke i Rima, a glavno mu je načelo zahtjev za objektivnošću, strogošću oblika i jednostavnošću.

⁴⁸ M. Sohr, Daruvar; Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012., str. 112.

3. Arcadia je bila katnica koja se izvorno koristila kao hotel sa sobama za iznajmljivanje. Izgrađena je prije 1860. godine.⁴⁹ Danas se koristi kao dependansa Termal.

Slika 11. Arcadia

Izvor: Daruvar voli život, <http://www.visitdaruvar.hr/>, (20.04.2019)

4. Švicarska vila je katnica hotelskog tipa podignuta 1849. godine. Prvobitno je bila ljetnjikovac izgrađen u švicarskom stilu s drvenim trijemom, namijenjen smještaju gostiju. Danas se u zgradi smješteni uredi kasta i uprava Daruvarskih toplica. Trijem je obrastao penjačnicom tekomom i lozicom, koje ovoj građevini daju prepoznatljivi izgled.⁵⁰

Slika 12. Švicarska vila

Izvor: Daruvar voli život, <http://www.visitdaruvar.hr/>, (20.04.2019)

⁴⁹ M. Sohr, Daruvar; Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012., str. 110.

⁵⁰ M. Sohr, Daruvar; Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012., str. 117.

5. Centralno blatno kupalište ili Anina blatna kupka sagrađeno je krajem 19. stoljeća na mjestu ostataka starijih, navodno rimskih građevina. Ime je dobila po kćeri Julija Jankovića, Ani Elizabeti. Današnje Centralno blatno kupalište dovršeno je 1910. godine prema projektu Amadea Carneluttija.
6. Vlastelinsko svratište ili u tadašnje vrijeme Badehotel nije sagrađeno na području kupališnog sklopa, ali je sa svojom funkcijom i lokacijom bio usko vezan sa kupalištem. Na katu su bile gostinjske sobe, a u prizemlju gostionica sa društvenim sadržajima gdje se odigravao bogat društveni i kulturni život. Badehotel je srušen nakon Drugog svjetskog rata, a na njegovu mjestu je sagrađeno kino i zgrada gradske vijećnice.
7. Restoran Terasa je ugostiteljski objekt sagrađen u povijesnom djelu kompleksa na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Terasa je kao i Vlastelinsko svratište služila kupališnim gostima. Izgrađena je u produžetku Arcadie i Ivanove kupke. Dobila je ime po prostranoj terasi koja se nalazila ispred drvenog trijema koji je početkom 20. stoljeća bio ostakljen. Kasnije je uklonjen da bi se dobio otvoren prostor pogodan za boravak gostiju na svježem zraku. Nakon Domovinskog rata je srušena i na njezinom mjestu je sagrađen novi objekt koji samo vanjskim djelom podsjeća na izvornu građevinu.⁵¹

Toplice se opskrbljuju vodom izvora koje se nalazi u samim kupkama ili u njihovoj neposrednoj blizini. Ljekovita voda daruvarskih toplica je vadoznog podrijetla i spada u indiferentne hipertermne vode s mineralizacijom ispod 1g/l. Prema međunarodnoj je klasifikaciji kalcijsko – hidrokarbonatna. Od kationa prevladavaju kalcij i magnezij, a od aniona hidrokarbonati. Radioaktivnost vode je niska i pada sa toplinom vode. Kemijski sastav svih izvora je skoro indentičan, razlike su male i variraju iz dana u dan na uzorcima vode s triju izvora, Ivanovog vrela, Turske kupelji i Antunova vrela (rezultati mjerenja hidrokemijskih pokazatelja, Hrvatski geološki institut). Voda je slabo kisele do neutralne reakcije, pH vrijednost kreće se od 6,78 do 7,45. Najnovijim istraživanjima kvalitete vode ustanovljeno je da je voda ispravna za piće – vezano uza sastav vode, boju, miris, okus, mikrobiološke pokazatelje, količinu pesticida i žive. Ustanovljeno je i to da je bogata željezom. Kapacitet današnjih izvora iznosi oko 30 litara u sekundi, dok je za današnje potrebe lječilišta potrebno 6 do 9 litara u sekundi.⁵²

⁵¹ M. Sohr, Daruvar; Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012., str. 116., 118.,119.

⁵² Prospekt lječilišta

Slika 13. Daruvarske toplice iz zraka

Izvor: <http://www.tzbbz.hr/turisticka-ponuda/bjelovar/daruvarske-toplice> , (29.04.2019.)

3.2.4. Ribolov na području grada Daruvara

Na daruvarskom području postoje dvije vrste uzgoja i lova ribe, na otvorenim javnim vodama – sportski ribolov i na zatvorenim vodama – ribnjacima privredni ribolov. Nosioци riblje faune ovoga područja su glavni vodotoci: Ilova sa svojim pritokama Toplicom, Crnajom, Rijekom i Đurđivkom, te Pakra – Bijela s pritokama Sloboštinom, Stančevcem i Dubnicom. Planinski tokovi rijeke Pakre s pritokama Sloboštinom i Stančevcem, zatim Toplica i Rijeka tipične su pastrvske brzice sa bistrom hladnom vodom, naglih promjena temperature. Ostale navedene pritoke spadaju nizinskim vodama, tu je riječni tok usporen, voda je ljeti ugrijana i do 25 °C, dno je muljevito i ilovasto. Na tim područjima već oko 1900. godine započela je izgradnja šaranskih ribnjaka kod Končanice u dolini Ilove, uključivši i vode Crnaje i Đurđičke.⁵³

3.3. Sportski ribolov i ribolovni turizam

Lovni turizam je tipični oblik turizma karakterističan za ruralni prostor na čijim poljoprivrednim, ostalim zemljišnim i vodenim površinama se provodi. Ovom obliku turizma posebno pogoduju geografski, hidrografska i klimatski uvjeti, te biljni pokrov. Kada se govori o ribolovu, odnosno ribarstvu, ono se može definirati kao aktivnost izlova ribe i morskih plodova, a dijeli se na slatkovodni i morski. Morsko ribarstvo kao gospodarenje obnovljivim biološkim bogatstvima mora,

⁵³ Kuzle, M., Žutinić, Đ., Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće, Zagreb 1975, str. 148.-149.

koje obuhvaća zaštitu, ribolov i uzgoj riba i drugih morskih organizama. Slatkovodno ribarstvo je gospodarenje ribama slatkih (kopnenih) voda, a obuhvaća ribolov, poribljavanje, akvakulturu, zaštitu riba i njihovih staništa.⁵⁴ Ribolovni turizam dijeli se na ljetni, koji zapravo traje od proljeća do kasne jeseni i zimski koji počinje krajem listopada i traje dok se vode ne smrznju. Osim turista „ribiča“, nerijetko dolaze i gledatelji koji imaju priliku uživati u gastronomskoj ponudi ribljih jela, odnosno poznatim fišijadama. Po zakonu riba iz ribnjaka se ne smije stavljati u promet, nego se riba koristi za osobne potrebe. Riba sa ribnjaka se ne izvozi, nego se za potrebe kupuje. Turisti se zadržavaju najmanje tri, a najdulje tjedan dana.

Pojam sportski ribolov podrazumijeva lov na ribu (i glavonožce) u svrhu razonode, rekreacije (aktivni odmor) i tjelesne kulture. Neke natjecateljske discipline unutar sportskog ribolova ne uključuju lov ribe, nego naglašavaju umijeće rukovanja ribolovnim priborom (bacačke discipline). Sportski ribolov jedan je od najpopularnijih oblika rekreacije, on se mijenja i razvija. Potreba za aktivnim odmorom, aktivnostima na otvorenom, doživljavanjem krajolika, te današnji moderni načini provođenja slobodnog vremena dali su širok prinos tom preobražaju. Iz toga proizlazi i različito tumačenje naziva sportski ribolov. U jednom slučaju ovaj pojam upućuje na fizičku aktivnost (traženje ribe), a u drugom slučaju objašnjava jedan pasivan sport (čekanje ribe).⁵⁵ Glavni motivi sportskih ribolovaca su težnja za boravkom u prirodi. Tako turiste ribolovce prvenstveno motivira uživanje u prirodi, slijedi relaksacija, ulov ribe za osobnu potrošnju, porodični izlet te druženje. No, unatoč dominantnosti motiva koji nisu baš vezani s ulovom ribe, vode bogate ribom i mogućnosti da se ona ulovi važne su komponente gotovo svakog odlaska u ribolov. Na području Bjelovarsko – bilogorske županije za potrebe sportsko – rekreativnih ribolovnih aktivnosti iskopano je i uređeno 40 ribnjaka. Ribnjacima momentalno gospodare 32 sportsko – ribolovna društva i udruge. Površina koju ti ribnjaci zauzimaju je oko 50 ha. Sportsko – rekreacijski ribnjaci imaju i ulogu u protupožarnoj zaštiti, a nemaju posebnu važnost u smanjenju vodenog vala.⁵⁶ U ribnjacima na području Bjelovarsko – bilogorske županije najviše pronalazimo šarane, zatim nešto manje amura, u vrlo malim količinama ima smuđa, štuke i soma. Riba koje se uvoze i stranog su podrijetla, a nalaze se na ovim prostorima, su crni somić i babuška.

3.4. Analiza prostornih sadržaja i aktivnosti u turističkom razvoju

U Bjelovarsko – bilogorskoj županiji nalaze se 94 objekta koji pružaju usluge smještaja (1521 postelja), o toga u hotelima 523 postelje, a ostali objekti (privatni smještaj, lovačke kuće, hosteli, prenočišta, domovi, izletišta, vinarije) 992 postelje. Najveći broj smještajnih jedinica nalazi se na

⁵⁴ Vlahinić – Dizdarević, N., Mjere ekonomske politike u funkciji poticanja morskog ribarstva Republike Hrvatske, Ekonomska istraživanja, 19(1), 2006, 65-77 str.

⁵⁵ Šebečić, B., Male tajne športskog ribolova, Varaždinske toplice, Golden time, 1994. str. 213

⁵⁶ Prostorni plan Bjelovarsko – bilogorske županije, http://zpubbz.hr/images/dokumenti/290/iii_obvezni_prilozi, Bjelovar, 2016.

području grada Daruvara (60%). Na području Turističke zajednice Bjelovarsko – bilogorske županije od siječnja do prosinca 2018. god., prema nacionalnom sustavu evidencije gostiju eVisitor ostvareno je 29.685 dolazaka i 102.446 noćenja. U istom razdoblju 2017. godine je zabilježeno 24.975 dolazaka i 80.411 noćenja gostiju, što je povećanje u 2018., u odnosu na 2017., za 19% u dolascima i 27% u noćenjima. U ukupnom godišnjem turističkom prometu u 2018. u evidenciji eVistor prednjače domaći gosti, s ostvarenih 72.428 noćenja i 20.752 dolazaka. Što se tiče stranih gostiju, od siječnja do prosinca 2018. godine, prema eVisitoru, ostvareno je 8.933 dolazaka i 30.018 noćenja. U istom razdoblju 2017. godine bilo je zabilježeno 7.789 dolazaka i 21.983 noćenja gostiju, što je povećanje za 15% u dolascima i 37% u noćenjima stranih turista. Prvi su po ostvarenim noćenjima 2018. godine gosti iz Italije (3.937 noćenja), zatim Njemačke (3.323 noćenja), Srbije (2.433 noćenja) i Slovenije (2.183 noćenja) (tablica 1.).⁵⁷

Tablica 2. Dolasci i noćenja turista pojedinačno u turističkim zajednicama BBŽ

Turistička zajednica	Dolasci 2017.	Dolasci 2018.	Indeks ukupnih dolazaka	Noćenja 2017.	Noćenja 2018.	Indeks ukupnih noćenja
Turistička zajednica Daruvar– Papuk	12.447	13.920	111,3	49.779	56.118	112,73
Turistička zajednica – Sjeverna Moslavina	2.636	3.426	129,97	21.635	27.362	126,47
Turistička zajednica Bilogora-Bjelovar	8.208	9.334	113,72	4.963	6.802	137,05
Turistička zajednica grada – Čazma	644	891	138,35	1.378	3.039	220,17
Turistička zajednica grada-Grubišno Polje	780	1.633	209,36	2.203	8.173	370,99
Turistička zajednica – Garić grad	242	465	192,15	388	918	236,6
Turistička zajednica Bjelobarsko – bilogorske županije	18	16	88,89	65	34	52,31
Ukupno	24.975	29.685	118,86	80.411	102.441	127,40

Izvor: Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije

⁵⁷ Turistička zajednica Bjelovarsko – bilogorske županije, www.trbbz.hr, 29.4.2019.

Poznata je činjenica da kontinentalni turizam, po broju noćenja, a i u ukupnom prihodu još uvijek iznosi manje od 5% sveukupnog turističkog udjela. Kontinentalni turizam u Hrvatskoj pa tako i u Bjelovarsko – bilogorskoj županiji ima tek naznake razvitka, a većim ulaganjem će se svakako doprinijeti vidnijem napretku. Uz izuzetak termalnih izvora u Daruvaru, najveći broj resursa Bjelovarsko – bilogorske županije još uvijek nije „u funkciji“ aktivnog privlačenja turista i/ili posjetitelja. U skladu sa time trebalo bi kreirati određen broj novih, tržištu interesantnih turističkih doživljaja proizašlih na osnovi učinkovite valorizacije resursne osnove, i njihove uspješne tržišne komercijalizacije, povećanje turističke promocije prostora, poboljšanje postojeće turističke infrastrukture, razvoj novih turističkih doživljaja i proizvoda, uspostavljanje tržišne prepoznatljivosti.

Prvi počeci valorizacije prirodnih resursa Bjelovarsko - bilogorske županije vežu se uz korištenje termalnih izvora u Daruvaru u svrhu razvoja zdravstvenog turizma na ovim prostorima. Daruvar bilježi najveći broj turističkih dolazaka i noćenja u Županiji. No, u Hrvatskoj još nije u pravom smislu riječi razvijen medicinski turizam koji bi bio svojevrsna nadogradnja na postojeći zdravstveni. Prema podacima ESPA (Europsko udruženje toplica) samo na europskom kontinentu više od 20 milijuna turista ostvari preko 120 milijuna noćenja u lječilištima i toplicama.

Tablica 3. SWOT analiza Daruvarskih toplica

Prednosti	Nedostaci
<ul style="list-style-type: none"> • prisutnost prirodnih ljekovitih činitelja • atraktivnost i ekološka očuvanost • kvaliteta medicinskog kadra i dobra reputacija zdravstvenih usluga • nepostojanje velikih industrijskih zagađivača/atraktivnost okoliša • zainteresiranost za razvoj zdravstvenog turizma • Dostupnost domaćim i stranim gostima • Dobra reputacija zdravstvenih usluga 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak razvojne vizije i modela • Zastarjeli objekti lječilišta • Nedostatak marketinga (promocija, informacije) • Manjak smještajnih kapaciteta • Nedostatak kontrole kvalitete usluge • Preveliki utjecaj HZZO – a • Nedovoljna povezanost sa drugim selektivnim vrstama turizma
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Porast potražnje za zdravstvenim uslugama u budućnosti (starenje stanovništva, stresan i ubrzan način života) • Porast svijesti o potrebi očuvanja zdravlja • Međunarodna prepoznatljivost Daruvara/Daruvarskih toplica kao turističke destinacije • Raspoloživost EU fondova/programa (financijska pomoć, investiranje u ljude i lokalitete) • Razvoj kontinentalnog turizma/smanjenje turističkog pritiska na obalno područje 	<ul style="list-style-type: none"> • Rastući broj hotela sa kvalitetnom wellness ponudom • Brzi razvoj tehnologije koji nameće potrebu za stalnim visokim investicijama • Sve veći zahtjevi/očekivanja potrošača • Stagnacija obrazovanja stručnog kadra (ne ulaže se u daljni stručni razvoj osoblja) • Nezainteresiranost za podizanje kvalitete usluge (zadovoljstvo sa trenutnom pozicijom na kojoj se toplice nalaze, nezainteresiranost za daljnji razvoj)

Izvor: Vlastita obrada prema podacima sa internetske stranice Daruvar voli život, <http://www.visitdaruvar.hr/daruvarske-toplice-2.aspx>, i literature: M. Sohr, Daruvar; Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012.

Predhodno izrađena SWOT analiza ukazuje da su ključni pravci djelovanja u daljnjem razvoju zdravstvenog turizma u Daruvaru podizanje njegove kvalitete i prepoznatljivosti. Kako bi Daruvarske toplice u svom daljnjem razvoju i djelovanju zdravstvenog turizma uspješno maksimalizirala navedene snage i prilike, potrebna su značajna ulaganja u infrastrukturu samih toplica, te ulaganja u izgradnju nove, ulaganja u same usluge koje se pružaju i isto tako njihovu kontrolu i poboljšanje. Potrebno je isto tako sve više ulagati u sam marketing, promociju toplica kao turističke destinacije, stvoriti što

bolji imidž među konkurencijom, sveukupno pojačati tržišnu poziciju toplica, a i samog zdravstvenog turizma. Daruvarske toplice danas su suvremeni centar očuvanja zdravlja s jasnom vizijom budućnosti. Uz stalno ulaganje u suvremenu medicinsku opremu, znanje stručnog osoblja, smještajne kapacitete, te sportsko – rekreacijske sadržaje trebale bi prevladati prijetnje i nedostatke te postati sve prepoznatljivije u europskom, možda jednog dana i svjetskom razmjeru, što se tiče zdravstvenog turizma (tablica 4).

Kao što je već prije spomenuto u radu, Bjelovarsko – bilogorska županija bogata je ribnjacima, što može postati još jedan segment turističke ponude Županije. Tržišni potencijal je vrlo visok, tu spadaju europsko tržište i sportski ribolovci Hrvatske. Usprkos bogatstvu velikim ribnjačkim površinama, zapuštenim i gospodarski iskorištenim kao ribogojilišta, manjim ribnjacima izgrađenim za sportsko – ribolovnu namjenu i rijekama Česmom i Ilovom s pritocima, osjeća se nedostatak raznolikosti sportsko – rekreacijskih sadržaja vezanih uz korištenje voda. Bjelovarsko – bilogorska županija nudi izuzetne mogućnosti za ribolov, ali i za promatranje ptica, proizvod ribolovnog i s tim povezanim vrstama turizma posebnih interesa, još je u počecima. Područje Županije obiluje resursima za razvoj te vrste turizma, ali nedostaje ulaganja, valorizacije prostora i tržišta. Bjelovarsko – bilogorskoj županiji kako bi razvila sportsko – ribolovni turizam potreban je prvobitno kapital, ulaganja u obnovu ribnjaka i bolju promociju, izgradnja većeg broja smještajnih kapaciteta u blizini ribnjaka, izgradnja malih, specijaliziranih i/ili tematiziranih smještajnih kapaciteta u obiteljskom vlasništvu („bed and breakfast“ objekti, obiteljski pansioni, lovački domovi i sl.) te izgradnja infrastrukture za sportski ribolov (molovi, ribičke platforme, ribička signalizacija, parkirališna mjesta), prateće usluge kao najam čamca, opreme, tiskanih vodiča o fondu riba itd.

Ostali oblici turizma u drugim dijelovima Županije još nisu na toj razini i tek se trebaju razviti. Prije svega treba izdvojiti manifestacije poput bjelovarske Terezijane, DOKUarta i BOKfesta, zatim daruvarske Dane piva i Vinodar te Dane šljiva i rakija u Siraču. Različiti oblici izletničkog turizma, konjičkog, lovnog, seoskog i drugih selektivnih oblika turizma postoje i razvijaju se posljednjih nekoliko godina, ali potrebno je puno ulaganja na lokajnoj i regionalnoj razini. Porast posjetitelja zadnjih godina govori o tome da se ulaže u turizam, a nadu daje i pozitivan primjer Grada Garešnice koji je 2017. god. počeo provoditi projekt prekogranične suradnje s Bosnom i Hercegovinom te Crnom Gorom. Projekt nosi naziv „Put baštine – od trapista do graničara“ za razvoj turističke infrastrukture, u kojem sudjeluju i Grad Lipik te Humanitarna organizacija Caritas Rimokatoličkog biskupnog ordijarijata Banja Luka. Cilj projekta je uspostaviti 116 km dug prekogranični turistički put na kojem se žele obnoviti kulturna, povijesna i prirodna baština. Budući da je Grad Garešnica okružen s više od 160 ha vodenih površina te 62 vrste zaštićenih ptica, vjeruje se da će ovime ti prostori postati još posjećeniji.⁵⁸

⁵⁸ Bjelovarski list, www.bjelovarac.hr, 2.4.2019.

4. ZAKLJUČAK

Turizam, kao „nosioč“ hrvatskog gospodarstva, nije toliko zastupljen u kontinentalnim prostorima, gdje je turizam još uvijek sekundarnog značenja. Prostor Bjelovarsko – bilogorske županije u tom smislu ne predstavlja izuzetak.

Bjelovarsko – bilogorska županija jedna je od rijetkih županija, na kopnenom djelu Hrvatske, koja se može pohvaliti sa ovoliko velikim brojem vodnih resursa. Vodni resursi dolaze u obliku ribnjaka, riječica i toplica. Bjelovarska županija najpoznatija je po Daruvarskim toplicama, koje su velika turistička atrakcija, za razliku od ribnjaka i riječica koje imaju veliki, neiskorišten potencijal. Kao što je već rečeno u radu, treba se mnogo uložiti, mnogo od tih mjesta je nepoznato i nedostupno turistima, treba se raditi na marketingu, treba ulagati u ribnjake, njihovo održavanje, izgraditi infrastrukturu i sl. Kada bi se uložilo u ribnjake, tj. u razvoj ovog specifičnog oblika turizma kao što je sporski ribolov, stvorile bi se brojne druge mogućnosti, i „otvorila vrata“ za razvoj nekih drugih oblika turizma (seoski turizam, lovni turizam itd.). Još jedan od problema je nedovoljno smještajnih kapaciteta, izgradnjom istih i ostale infrastrukture potrebne za razvoj turizma, došlo bi do povećanja zapošljavanja domicilnog stanovništva. Jedan od najvećih problema je nedostatak financijskih sredstava, te nedostatak prepoznatljivosti Bjelovarsko – bilogorske županije kao „turističke županije“, što se očituje nedostatkom iskustva, nedostatkom znanja i zainteresiranošću za turizam. Trebalo bi se pokrenuti, ljude učiti ljepotama i potencijalima ovoga kraja raznim seminarima, reklamama, izletima, u školama i sl.

Uz stalna ulaganja, većom zainteresiranošću za razvoj turizma na ovom prostoru i napornim radom, može se očekivati razvoj jedne velike i prepoznatljive turističke destinacije, koja će biti unikatna, u smislu da će pružati turističke usluge u selektivnim oblicima turizma koji nisu toliko rasprostranjeni u Republici Hrvatskoj, posebno u kontinentalnim dijelovima, time bi privukli turiste ne samo iz cijele Hrvatske, nego i iz drugih zemalja, gdje sve više raste potražnja baš za oblicima turizma koje bi mogla nuditi Bjelovarsko – bilogorska županija.

POPIS LITERATURE

Knjige

1. Bilen, M., Osnove turističke geografije, Mikrorad d.o.o. Zagreb, 2004.g
2. Borovac I., Veliki atlas Hrvatske, Mozaik knjiga, Zagreb 2012.
3. Kuzle, M., Žutinić Đ., Daruvar, „Turistkomerc“, Zagreb, 1987.
4. Kuzle, M., Žutinić, Đ., Daruvar, Izdavačko i propagandno poduzeće Zagreb, Zagreb 1975.
5. Marković, M., Hrvatske pokrajine: prirodno – geografska i povijesno – kulturna obilježja, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2003.
6. Nejamšić I., Demogeografija: Stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska Knjiga, Zagreb 2005.
7. Prospekt lječilišta Daruvarskih toplica
8. Sohr, M., Daruvar: Urbanističko – graditeljski razvoj grada, Daruvar 2012.
9. Šebečić, B., Male tajne športskog ribolova, Varaždinske toplice, Golden time, 1994.
10. Wertheimer – Baletić A., Stanovništvo i razvoj, Biblioteka Gospodarska misao, Zagreb 1999.

Internetske stranice

1. Bjelovarac, „Napokon raspisan natječaj za obnovu ceste Bjelovar – Farkaševac“, 2018, www.bjelovarac.hr, 27.2.2019
2. Bjelovarsko – bilogorska županija, www.bbz.hr, 25.2.2019
3. Čazma: Službena stranica grada Čazme, <http://www.cazma.hr>, 25.2.2019.
4. Daruvarske toplice, https://www.daruvarske-toplice.hr/hrvatski/o-nama_3/hr, 30.3.2019.
5. Državni Zavod za statistiku, www.dzs.hr, 29.2.2019.
6. Grad Garešnica, <https://garesnica.eu/index.php/o-gradu>, 25.2.2019
7. Grubišno polje, www.grubišnopolje.hr 25.2.2019.
8. heritageroute.eu, <http://heritageroute.eu/garesnica/>, 23.3.2019.
9. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-bjelovar/gospodarstvo-bjelovarsko-bilogorske-zupanije>, 1.2.2019.
10. Ribnjačarstvo Končanica, www.visitdaruvar.hr 5.5.2019.
11. Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/564/slika-zdravlja-bbz>, 25.2.2019.
12. Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://bbz.hr/images/uploads/564/slika-zdravlja-bbz>, 8.3.2019.
13. Turistička zajednica Bjelovarsko – bilogorske županije, www.trbbz.hr, 29.4.2019.
14. Zajednica Športsko ribolovnih društava i udruga Bjelovar, Sportsko ribolovno društvo „Česma“ Bjelovar, www.zsrdub.hr, 3.3.2019.

Inernet stranice s poveznicama stručnih i znanstvenih radova različitih autora

1. Dadić I., Prometno značenje Bjelovarsko – bilogorske županije za panonsku Hrvatsku, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, <https://hrcak.srce.hr/31735>, 5.2.2019.
2. Ceronja, Slika zdravlja Bjelovarsko – bilogorske županije, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=166478, 5.2.1019.
3. Nacionalni program – akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Republika Hrvatska Ministarstvo turizma, Institut za turizam, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf, 4.2.2019.
4. Prostorni plan Bjelovarsko – bilogorske županije,

- razdoblju 1991.-2001. godine kao posljedica ratnih zbivanja, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, file:///C:/Users/Tihana/AppData/Local/Temp/12_Bjelovar.pdf, 5.2.2019.
5. Razvojna strategija Bjelovarsko – bilogorske županije, <http://rerabbz.hr/images/dokumenti/927/strategija-bbz-2011-2013-02.pdf>, 5.5.2019.
 6. Sabolović M., Demografska obilježja Bjelovarsko – bilogorske županije u međupopisnom razdoblju 1991.-2001. godine kao posljedica ratnih zbivanja, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, sv. 8, 2014., https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=200850, 5.2.2019
 7. Turistički master plan Bjelobarsko – bilogorske županije, 2 fazno izvješće, Zagreb, ožujak 2009., <http://rerabbz.hr/images/dokumenti/925/turisticki-master-plan-bbz.pdf>, 1.2.2019.
 8. Vlahinić – Dizdarević, N., Mjere ekonomske politike u funkciji poticanja morskog ribarstva Republike Hrvatske, Ekonomska istraživanja, 19(1), 2006, 65-77 str., https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak=3758&lang=hr, 26.10.2020.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Udio komercijalnih i nekomercijalnih noćenja u Daruvarskim toplicama od 2016.-2018. godine.....	22
Tablica 2. Dolasci i noćenja turista pojedinačno u turističkim zajednicama BBŽ.....	28
Tablica 3. SWOT analiza Daruvarskih toplica.....	30

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj stanovnika po gradovima Bjelovarsko-bilogorske županije 2001.-2011.god. 10

POPIS GEOGRAFSKIH KARATA I SLIKA

Geografska karta 1. Geografski položaj Bjelovarsko - bilogorska županije	2
Geografska karta 2. Istočni peripanonski prostor Hrvatske	3
Geografska karta 3. Visinski pojasi Bjelovarsko - bilogorske županije.....	5
Geografska karta 4. Vode na prostoru Bjelovarsko - bilogorske županije.....	6
Geografska karta 5. Teritorijalno - politički ustroj Bjelovarsko - bilogorske županije.....	11
Geografska karta 6. Gravitacijsko područje Bjelovara sa Daruvarskom subregijom u granicama Bjelovarsko-bilogorske županije.....	14
Geografska karta 7. Vodna područja na prostoru Republike Hrvatske	16
Slika 8. Podgarić.....	17
Slika 9. Garešničko Poilovlje	19
Slika 10. Antunov kupka.....	23
Slika 11. Arcadia.....	24
Slika 12. Švicarska vila	24
Slika 13. Daruvarske toplice iz zraka.....	26